

לך לך ב

היינט ווי איז שייך צו זאגן, אז אברהם, שלא עבד אלא מאהבה, האט מורא געהאט אז ער וועט ניט האבן קיין שכר, ביז דער אויבערשטער האט אים געדארפט זאגן, אל תירא גוי שכרך הרבה מאד?"

ב. לכאורה וואלט מען געקענט ענטפערן:

אע"פ אז אברהם'ס עבודה איז געווען דורכאויס לשמה און ער האט דערביי ניט געטראכט וועגן שכר פאר דער עבודה (אפילו ניט וועגן דעם שכר פון עוה"ב) — אעפ"כ, ווען ער וואלט גע-וואוסט אז ער האט ניט קיין שכר, וואלט דאס פאר אים געווען א באווייז אז זיין עבודה איז ניט אינגאנצן כדבעי.

[ועפ"ז יומתק לשון הרמב"ם, אז אן עובד מאהבה איז, עושה האמת מפני שהוא אמת וסוף הטובה לבוא בגללה:] דערמיט איז דער רמב"ם אויסן ניט סתם צו באווארענען אז אויך אן עובד מאהבה באקומט שכר (כאטש אז ער טוט ניט צוליב שכר) — דמאי קמ"ל? ועוד — וואס איז די הוספה-הדגשה בגללה? נאר דאס איז א סימן אויף אז אמת'ן עובד מאהבה, אז ווען ער טוט מפני שהוא אמת איז, סוף הטובה לבוא בגללה].

(5) וביותר קשה ע"פ הגירסא (אבות פ"א מ"ג): ע"מ שלא לקבל פרס.

(6) עדין הקשה בחנה אריאל (להרה"ח וזר הר"א מהאמלי) פרשתנו (יח, ב).

(7) שג"ז נכלל בשלא לשמה (רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"א וה"ד).

(8) יג. בכללה ואינו מובן כלל.

א. אויפן פסוקי, אל תירא אברהם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד איז רש"י מפרש, אז אברהם האט מורא געהאט: וויבאלד אז, נעשה לו נס זה שהרג את המלכים. שמא קבלתי שכר על כל צדקותי, האט אים דער אוי-בערשטער געזאגט: אל תירא אברהם. (ו)מה שאתה דואג על קבול שכרך, שכרך הרבה מאד.

איז לכאורה ניט מובן: עבודת אברהם אבינו איז דאך געווען (ניט צוליב באקו-מען שכר, נאר) עבודה לשמה. ובלשון הרמב"ם, ווען ער רעדט וועגן דער מעלה פון אז עובד מאהבה וואס איז עוסק בתורה ובמצות. לא מפני דבר בעולם. ולא כדי לירש הטובה אלא עושה האמת מפני שהוא אמת — אז, זו היא מעלה גדולה מאד. והיא מעלת אברהם אבינו. שלא עבד אלא מאהבה —

(1) פרשתנו טו, א.

(2) ראה ג"כ תיב"ע, תי וביר עה"פ ס' חסידים סקצ"י.

(3) הל' תשובה פ"י ה"ב. פיה"מ להרמב"ם

סנהדרין פ' חלק בהקדמה. וראה סה"מ של מ"ע ג.

(4) לכאורה הול"ל לקבל שכר (וכדלקמן וכו"כ

פעמים). ובפרט דלירוש', ירושה' — אינה כלל

קבלת שכר, כ"א נכסי הירוש' — וי"ל דכוונתו

לקיום היעוד, לזרעך אתן את הארץ (פרשתנו יב, ו.

יג, טו, טז, ז (לרשתה'). טו, יח) הנאמר לאברהם,

דחא הדוגמא כאן לעובד מאהבה.

והטובה' — הי' יותר משכר ואפילו מפרס

(ראה פיה"מ אבות פ"א מ"ג): וי"ל דכולל ג"כ

בשורת הורע' (ראה רש"י פרשתנו יב, ז), אלא

שבוה אין שייך כ"כ הל' לירוש'.

ולהעיר — דע"פ הנ"ל המדובר כאן הוא בטובה'

שבעוה"י, וע"פ משיכ ברמב"ם (הל' תשובה פ"ט)

סוף מתן שכרו של מצות הוא בעוה"ב. ועכצ"ל

דירוש' הארץ הנ"ל כולל גם דאצרות החיים — חיי

העוה"ב (שנוכר ברי"פ זה). ואכ"מ.

אין תורה) כדי שיהי לי עותרא (עשירות), און ר' אבא האט אויף דעם מסכים געווען. ר' אבא האט אים גע-פרעגט ווי ער הייסט, און ער האט גע-ענטפערט: יוסי; האט ר' אבא געזאגט לתלמידיו, דיקרון לי ר' יוסי מארי דעותרא ויקרא (אז זיי זאלן אים רופן „ר' יוסי בעל העושר והכבוד“).

ווען ס'איז דורכגעגאנגען א משך זמן איז ר' יוסי געקומען צו ר' אבא און גע-פרעגט: „אן הוא עותרא“ (וואו איז די עשירות)? „אמר (ר' אבא) שמע מינה דלאו לשם שמים קא עביד“ (און ער האט געוואלט מתפלל זיין, שימות אותו תלמיד כיון שהי' עוסק שלא לשמה“¹⁰). „שמע חד קלא דהוה אמר לא תענשי דגברא רבא ליהוי“. האט ר' אבא גע-זאגט צו ר' יוסי אז ער זאל ממשיך זיין לערנען „ואנא יהיבנא לך עותרא“.

און דער זהר דערציילט ווייטער, אז צו ר' אבא איז געקומען אן עשיר, וואס האט ניט זוכה געווען צו לערנען תורה, און האט אים געבעטן אז אימיצער זאל לערנען תורה לזכותו „ואנא יהיבנא עותרא“. האט ר' אבא געזאגט צו ר' יוסי אז ער זאל לערנען תורה און דער עשיר וועט אים געבן עושר. „הב לי ההוא כסא דפו (ער האט געגעבן ר' יוסי' א כוס פון גינגאלד) . . יתיב (ר' יוסי) ולעא באורייתא, וההוא בר נש הוה יהיב לי עותרא“.

מיט א צייט שפעטער האט ר' יוסי פארשטאנען דעם יקר התורה און ער האט געוויינט פארוואס ער האט זיין (זכות) התורה פארביטן אויף עשירות. אז ר' אבא האט דאס געהערט — „אמר השתא שׁמ דהא לשם שמים קא עביד, קרא לי לההוא גברא איל טול עותרך

און דערפאר, זעענדיק אז דער אויבערשטער גיט אים שכר בעוה"ז, האט אברהם מורא געהאט אז ביי אים וועט פעלן אין דעם „סוף הטובה לבוא בגללה“, וואס דאס איז א סימן של חסרון בעבודתו.

ס'איז אבער א דוחק גדול אזוי צו לערנען. ווארום אויב די מורא פון אברהם איז ניט געווען מחמת דעם העדר השכר כשלעצמו, נאר דערפאר וואס דאס באווייזט אז זיין עבודת ה' איז ניט בשלימות, האט דאך דער „אל תירא אברם“ געדארפט באווארענען דעם עיקר: ער זאל ניט מורא האבן, ווייל זיין עבודה איז בשלימות, וכיובי.

דערפון וואס דער פסוק זאגט: „אל תירא גו' שכרך הרבה מאד“ (ניט דער-מאנענדיק כלל וועגן זיין עבודה) איז מוכח, אז דער ענין השכר דא איז (ניט אלס א סימן אויף אן אנדער זאך, נאר) אלס אז ענין פאר זיך.

וא"כ הדרא קושיא לדוכתא.

ג. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם הביאור אין א סיפור (שלכאורה תמוה הוא) אין זהר פרשתנוי בקשר צו דעם פסוק „שכרך הרבה מאד“.

דער זהר איז דארט מבאר, אז דער וואס איז עוסק בתורה, יהבי לי אורך ימים בעלמא דאתי ויהבי לי עושר וכבוד בעלמא דיר, און בהמשך לזה ברענגט ער דעם סיפור:

ר' אבא האט אמאל מכריז געווען, אז דער וואס וויל עשירות און דער וואס וויל „אורכא דחיי בעלמא דאתי“ זאל קומען און לערנען תורה. איז צו אים געקומען „רווח חד“ און געזאגט: „בעינא למילעי באורייתא (איך וויל הארעווען

וואס האט זיך געביטן נאכדעם ווי ער האט געפרעגט „אן הוא עותרא“ ביז אן ר' אבא האט אים געוואלט מעניש זיין, און נאך בענוש מיתה?

(ב) פון דעם וואס ניט נאר האט ר' אבא געזאגט לההוא גברא אז מכאן ולהבא זאל ער ר"י אויפהערן געבן עשירות ווייל ער וויל לערנען תורה לשמה, נאר ר' יוסי האט אומגעקערט דעם „כסא דפז“ [וואס ער האט באקומען גלייך ווען מ'האט געמאכט דעם „אפמאך“] —

איז משמע, אז דערמיט האט ער גע-וואלט מבטל זיין דעם גאנצן „אפמאך“ מלמפרע, אויך בנוגע דעם זכות פון דער תורה וואס ער האט שוין גע-לערנט:

איז תמוה: דער זכות פון דער תורה וואס ער האט געלערנט פריער, איז שוין נקנה געווארן צום עשירי?¹³

(ג) דער סיום בזהר (נאָכן דערציילן אז ר' האט חרטה געהאט) „ועד ההוא יומא לא אעדי שמי“ . . . בן פזי דארף ארויס-ברענגען מעלתו של ר' יוסי — ולכא-רה איז, אדרבה, דאס דערמאנט אז זיין לימוד איז געווען שלא לשמה (צוליבן „כסא דפז“)¹⁴; און נאכמער דער דין איז¹⁵ אז מען טאר ניט דערמאנען א בעל תשובה — מעשיו הראשונים.

והב לי' ליתמי ולמסכני (נעם צוריק די עשירות און גיב עס אפ צו יתומים ועניים) ואנא יהיבנא לך חולק יתיר באורייתא . . . אהדר לי' ר' יוסי ההוא כסא דפז (ר' יוסי האט אים אומגע-קערט דעם כוס דפז) ועד יומא לא אעדי שמי“ . . . בן פזי“ (און ביז דעם טאג ווערט ער אנגערופן ר' יוסי בן פזי — צוליבן „כסא דפז“).

ד. אין דעם סיפור זיינען פאראן כ"כ תמיהות, ומהן:

(א) פארוואס האט ר' אבא געוואלט מעניש זיין ר' יוסי'ן דערפאר וואס ער האט געלערנט תורה שלא לשמה — ס'איז דאך א דין מפורשי: „לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אע"פ שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה“?

די תמי' איז נאך גרעסער: ר' אבא אליין האט דאך מכריז געווען „מאן דבעי עותרא . . . ייתי וישתדל באורייתא“, און ר' יוסי איז מלכתחלה געקומען לערנען תורה „כדי שיהי' לי עותרא“ [ביז אז ר' אבא האט געזאגט זיינע תלמידים זיי זאלן אים רופן „מארי דעותרא ויקרא“]¹²?

(11) פסחים נ, ב. ושינ. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז. רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ה. הל' תשובה פ"י ה"ה. טושו"ע י"ד סרמ"ז סק"ב. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ג.

ולהעיר שאת"ל שר' אבא שבוהר כאן הוא רב (ראה ניצוצי אורות לוח"ג (אד"ז) רפז, ב. ושינ. טה"ד מערכת רב ס"ה) — נמצא שהוא הוא בעל המאמר (שכפסחים שם) ד.לעולם יעסוק אדם כ"י. ובצורור המור פ' וירא (עה"פ המכסה אני מאברהם) הביא סיפור זה בר' יוחנן.

(12) שמוה מובן שאא"פ לומר שדין זה (דלעולם יעסוק כ"י) נתחדש אצל ר' אבא (וראה הערה הקודמת) רק לאחר ששמע חד קלא כ"י לא תעש"י — שהרי גם לפני התיר ועורר ע"ד לימוד התורה שלא לשמה.

(13) ובפרט שעל התורה שכבר למד איז האדם בעה"ב, אפילו למכור זכותו לאחרים (רמ"א י"ד סרמ"ז ס"א).

(14) בפשטות אפ"ל שנק' „בן פזי“ ע"ש שהחזיר הכסא דפז (וראה לקמן בפנים סר"ס יג). אבל מזה שנק' „בן פזי“ המורה על שייכותו „לפזי“, משמע, שנקרא כן ע"ש הזמן שלמד בשביל כסא דפז. וכמפורש בצורור המור שם, שר' אבא קראו ר' יוסי בן פזי כשקיבל הפז.

ובכל אופן: סר"ס שם זה „מוכיר“ מעשיו הראשונים.

(15) כ"מ נח, ב (במשנה). רמב"ם הל' תשובה

סו"ס ברענגט עס צו „לשמה“.

ועפ"ז קען מען זאגן, אז בשעת ר' אבא האט געזען אז ר' יוסי מאַנט די עשירות, מיט אַ תוקף, האָט ר' אבא גערעכענט, אז אַזא אופן פון „שלא לשמה“ (מיט אַזא שטאַרקער תקיפות) וועט ניט ברענגען צו „לשמה“.

אַבער אויך דאָס איז ניט מספיק. וואָרום נניח אפילו אז אין אַזא פאַל דאַרף ער מיט אים ניט לערנען תורה¹⁹ — האָט לכאורה קיין אַרט ניט צו זאָגן, אז מען זאָל דערפאַר מעניש זיין און מיט אַן עונש מיתה!

ז. ויש לומר דעם ביאור בזה:

אין דעם ענין פון לערנען תורה צוליב קבלת שכר זיינען פאַראַן צוויי אופנים:

(א) מען לערנט צוליב דעם שכר וואָס דער אויבערשטער גיט פאַר קיום מצות ת"ת, ובלשון פון אַלטן רבי'ן: „שלומד . . לקבל פרס בעוה"ב או אפילו בעולם הזה עושר וכבוד של משמאילים בה הניתן²⁰ מן השמים“.

19) ראה אוה"ת עקב (כרד ה) ע' בלב. — אבל ראה מאמרי אדה"ז הקצרים ד"ה בענין עסק התורה (ריש ע' תקע). ולא איצטריך לאשמעינן מצות אע"פ שגם הם נזכרים בדברי ר"י . . כי מצות אצ' כוונה, ומשמע מזה, שהטעם, שמתוך שלא לשמה בא לשמה איצטריך רק בנוגע לתורה, ולא בנוגע למצות שבה אין גנוג (כ"כ) ענין הכוונה. וכן יש לפרש לכאורה בקרא שם.

אבל מזה שהביא הרמב"ם מחיל זה עם הטעם בהל' תשובה (פ"י ה"ה), אף שגם מדבר בעיקר בנוגע למצות (ראה קרא שם) — משמע קצת, שגם בנוגע למצות צריכים טעם זה.

הביאור בזה ע"ד החסידות — ראה לקו"ש ח"ה ע'

245 הערה 37.

20) כי אסור ללמוד עם תלמיד שאינו הגון (חולין קלג, א. רמב"ם הל' ת"ת רפ"ד. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ז).

21) הל' ת"ת שם ס"ג.

22) כ"ה ברוב הדפוסים.

ה. אויך זיינען פאַראַן כו"כ דיוקים אין דעם סיפור, ומהם:

(א) דער בת-קול אַז „גברא רבא ליהויי — ווי אַזוי איז דאָס אַ טעם אויף „לא תעשי“ — ממה-נפשך: אויב דער לימוד שלא לשמה איז אסור און דער-פאַר קומט אַן עונש — איז וואָס העלפט דאָס וואָס בעתיד וועט ער זיין א „גברא רבא“? קען מען דען צוליב דעם מתיר זיין אַ דבר האסור²¹?! און אויב עס קומט ניט קיין עונש ווייל „לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אע"פ שלא לשמה“ — דאַרף מען דאָך ניט אַנקומען צום טעם פון „גברא רבא ליהויי“.

(ב) למאי נפק"מ וואָס דער זהר דער-ציילט אַז ווען ר' יוסי איז געקומען צו ר' אבא איז ער געווען א „רווק“?

ו. לכאורה וואָלט מען געקענט מסביר זיין הנהגת ר' אבא:

חז"ל זיינען מדייק, אז דאָס וואָס מען דאַרף עוסק זיין בתומצ' אפילו שלא לשמה, איז ווייל „מתוך שלא לשמה בא לשמה“, ד.ה. ס'איז ניט (נאָר) דערפאַר וואָס המעשה הוא העיקר²², און דער-פאַר וועגט די מעשה איבער די כוונה שלא לשמה (בלשון אדמו"ר הזקן²³): שהמצוה נעשית כתקנה . . אלא שמחשבתו אינה לשם מצוה, נאָר ווייל

ספ"ז. הל' מכירה פ"ד ה"ג. טושי"ע ח"מ סרכ"ז ס"ד. שו"ע אדה"ז ח"מ הל' אונאה כ"ו סעיף כח. 16) להעיר ממחיל עה"פ ויפן כה וכה (שמות ב, יב. תיב"ע, רש"י ועוד שם). ועוד כ"י"ב. אבל זהו רק טעם שלא יתמלל עליו שימות, אבל לכאורה אין זה מתיר שילמוד עמו (באם לימוד כזה אסור).

17) אבות פ"א מ"ו.

18) הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ג בקרא [בנוגע למצות, משא"כ בת"ת כשלומד ואינו מקיים מה שלומד, ע"ש. אבל בנוד"ד שלומד, כ"י שיהי' לי עותרא, הרי החסידון רק „במחשבתו“ ולא בעצם הלימוד]. וראה הערה הבאה.

אז מענטשן²⁶ זאלן אים רייך מאכן דער-
פאר וואס ער לערנט תורה — אויף
דעם איז ניטא דער היתר הנ"ל.²⁷

ה. עפ"י וועט ווערן פארשטאנדיק
די הנהגה פון ר' אבא, הנ"ל:

ר' אבא'ס הכרזה „מאן בעי עותרא כו'
ייתי וישתדל באורייתא", האט געמיינט
דעם עושר וואס איז „ניתן מן השמים";
און ער האט גערעכנט, אז אזא עשירות
האט אויך ר' יוסי געהאט אין זינען ווען
ער האט געזאגט „בעינא למלעי באו-
רייתא כדי שיהי לי עותרא".

אבער אז ר' יוסי איז שפעטער גע-
קומען מיט א תביעה צו ר' אבא, אן
הוא עותרא, האט ער דערמיט מגלה
געווען כוונתו מלכתחילה אז ר' אבא
וועט אים באזארגן מיט עשירות; דער-
פאר האט אים ר' אבא געוואלט מעניש
זיין, וויבאלד אז זיין לערנען איז ניט
סתם שלא לשמה, נאר באופן אז ער איז
זיך „משתמש בכתרה של תורה" וואס
דער עונש איז „נעקר מן העולם".²⁸

ויומתק בזה וואס דער זהר איז מדייק
צו מודיע זיין אז ר' יוסי איז דעמאלט
געווען א „רווק"; ווען ער וואלט גע-
ווען א בעל משפחה, איז מלמדו לכף
זכות אז עשירות דארף ער כדי לקיים
„שארה כסותה . . לא יגרע" (וואס
דאס האט מען מתיר געווען, כנ"ל):

26) משאכ העושר „הניתן מן השמים". וכן יש
לפרש במ"ש הרמב"ם (הל' תשובה שם הי"ד (מספרי
עקב יא, יג)). בשביל שאהי עשיר" (דמדמבאו ביחד
עם „בשביל שאקרא רבי כו" מוכח שג"ו נכלל
בפס"ד „לעולם כו" שלא לשמה"). ולהעיר מנדרים
סב, א (ספרי עקב שם, כב): שיקראוני חכם כו' (ולא
נזכר „שאהי עשיר").

27) ראה רמ"א יו"ד (סרמ"ז סכ"א): „וכל זה
דשרי היינו . . הספקה קבועה אבל אין לו לקבל
דורות . . ליקח מתנה דבר חשוב ממה שהתיר
אסורי". וראה הנסמן לקמן הערה 49.

28) משפטים כא, יוד.

ב) מען לערנט כדי „ליקח לעצמו
כבוד וגדולה שיקראוהו רבי ויהי ראש
ישיבה".²¹ אדער „כדי להתפרנס
במלמדות או דיינות והוראות".²³ וואס
דאס איז א תועלת וואס דער מענטש
„נעמט" פון זיין לימוד התורה.

אין דעם אופן איז ניט נאר דער חסרון
פון „שלא לשמה" (ווי אין ערשטן
אופן). נאר דאס איז אויך דער איסור
— „אל תעשה (תורה) עטרה להתגדל
בה ולא קרדום לחתך בה".²⁴ [ס"איז נאר
וואס „מי שאין לו יראת שמים לדבר
(בדברי תורה) לשמם אלא להתגדל או
להתפרנס מוטב שיעסוק בתורה שלא
לשמה משיתבטל ויפרוש כי מתוך שלא
לשמה בא לשמה".²⁵]

דערמיט קען מען אויך מבאר זיין א
דיוק אין אלטן רבינעס שו"ע²⁶ (וואו ער
רעכנט אויס פארשידענע אופנים אין
לימוד התורה שלא לשמה): פריער זאגט
ער (אז ער לערנט) „לקבל פרס . .
אפילו בעוה"ז עושר וכבוד . . הניתן מן
השמים"; און דערנאך, ווען ער רעדט
וועגן דעם שכר וואס ער אַליין „נעמט",
דערמאנט ער נאר „כבוד וגדולה
שיקראוהו רבי ויהי ראש ישיבה", און
איז משמט דעם פרט פון „עושר".

וע"פ הנ"ל יש להסביר: דאס וואס
מ'האט מתיר געווען צו נוצן תורה אלס
א „קרדום לחתך בה" איז בלויז
„להתפרנס".²⁷ היות אז א מענטש איז
מחוייב לפרנס אשתו ובני ביתו; ווען עס
קומט אבער צו נוצן דברי תורה בכדי
ער זאל דערפון קריגן עשירות (באופן

23) הל' ת"ת שם סי"ד.

24) אבות פ"ד מ"ה. הל' ת"ת שם.

25) ומה שלא הזכיר „להתפרנס" בסעיף ג — כי
סומך על סי"ד ששם באו כל הפרטי דינים בזה
(משא"כ באם ה"י מותר ליקח גם עושר — לא הו"ל
להשמיטו, מאחר שמזכירו לפניו).

האדם. און ווי מיר געפינען אין תוס'³¹ דעם חילוק, אז דאס וואס מען מעג לערנען תורה שלא לשמה איז דוקא „לומד ע"מ שיכבדהו", אבער ניט ווען זיין לערנען איז „לקנתר חביריו"³² וואס דעמאלט איז „נוח לו שלא נברא"³³ (אע"פ אז אויך ביי אים איז פאראן די כוונה לשמה מצד זיין „תוך" ופנימיות).

וואס לכאורה איז דאס ניט גלאטיק:³⁴ אע"פ אז „לקנתר חביריו" איז פיל ערגער ווי לערנען סתם „ע"מ שיכבדהו", אבער דאך איז דאס לכאורה ניט מער ווי א כוונה שלא לשמה,

[ס'איז ניט גלייך צו איינעם וואס איז „אינו מקיים מה שלומד"³⁵ (וואס לדעת כמה טאר ער ניט לערנען תורה) — ווייל דארטן פעלט אין דעם לימוד³⁶ התורה שלו: ווארום „תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים"³⁷, און דער-פאר, ווען מען לערנט „שלא לעשות" פעלט (ניט נאר אין „כוונת" הלימוד, נאר) אין דעם עצם (תכלית ה)לימוד³⁸].

(31) ברכות יז, א. ובמקומות שנשמנו בגליון שם. וראה הערה הבאה.

(32) בתודיה לעולם (סוטה כב, ב) מחלק (בארא) בין הלימוד להנאתו או שאינו עוסק בתורה כדי לקיים (כדלקמן בפנים). וראה גם תודיה וכאן פסחים (ג, ב) ובראש שם. רש"י ברכות שם. ועוד. וחילוק זה הובא בהל' ת"ת לאדה"ז שם סיג. וראה הנסמן בהערה 34.

(33) ברכות שם. עיי' גם בדיה בענין עסק התורה (שצוין לעיל הערה 19). נהורא דאורייתא (לר' יהושע פאלק זאב וולפסון — לבוב, תרל"ד. ועוד. דפוס צילום ירושלים, תשמ"ז מאמר ז פ"ד (ושם, שהתוס' קיצרו בדבריהם וכוונתם ג"כ (כמ"ש בסוטה שם) ללומד ואינו מקיים. אבל מסתימת ל' התוס' בכ"מ לכאורה לא משמע כן).

(34) הל' ת"ת לאדה"ז שם. וראה הערה 32.

(35) להעיר בשייכות הלימוד וקיומו ממחיל (ב"ק יז, א. ושם). הל' ת"ת לאדה"ז שם סיב"ג גדול לימוד שמבאי לידי מעשה.

(37) ראה בארכה הל' ת"ת לאדה"ז שם ובקרא.

וויבאלד אבער אז ער איז געווען א „רוק" — איז עס א באווייז אז ער האט געוואלט עשירות — און אויף דעם איז ניטא קיין היתר, כנ"ל, און דערפאר האט ר' אבא שולל געווען אזא לימוד שלא לשמה.

לפי זה ווערט אבער נאך שווערער צו פארשטיין הודעת הבת קול אז בעתיד „גברא רבא ליהוי" — צי איז דאס א היתר אז מ'זאל בהווה נוצן תורה אלס א „קרדום לחתך בה" אויף עשירות?

ט. וועט דאס זיין מובן דורך דעם פירוש אין דעם מאמר „לעולם יעסוק אדם כו' שמתוך שלא לשמה בא לשמה", אז דאס מיינט [ניט נאר אז לאחר זמן וועט ער צוקומען צו לשמה, נאר] אז שוין איצט איז אין „תוך" פאראן די כוונה לשמה, דער „תוך" פון דעם „לא לשמה" איז „לשמה":

אין דעם „תוך" פון יעדער אידן³⁹, איז וואס פאר א מצב ער זאל נאר זיין, איז פאראן דער רצון וכוונה צו מקיים זיין דעם אויבערשטנס רצון: כפסק דין הרמב"ם⁴⁰ הידוע, אז אויך דער איד וואס ב"ד מוז אים כופה זיין צו מקיים זיין פס"ד התורה (צו געבן א גט), האט ער בשעת מעשה דעם רצון „לעשות כל המצות כו' ויצרו הוא שתקפר" (ומהאי טעמא העלפט די כפי' — כאטש אז א גט מוז געגעבן ווערן לרצונו של הבעל — היות אז די כפי' איז בלויז מגלה דעם אמת' פנימיות'דיקן רצון צו מקיים זיין דעם ציווי ה').

אעפ"כ זעט מען, אז ניט אין יעדן פאל רעכנט מען זיך מיט דעם „תוך" של

(29) וצ"ע, שהרי הענין דמתוך שלא לשמה בא לשמה נלמד מקרבנות שהקריב בלק (סוטה מז, א. וש"נ).

(30) הל' גירושין ספ"ב.

וואָרעם דער אמת'ער ענין פון לשמה באדייט, אז ביים לערנען און קיום המצוה טראכט מען אינגאנצן ניט וועגן זיך און וועגן דעם אייגענעם תועלת, נאר מען טוט אינגאנצן און דורכאויס פאר דעם אויבערשטנס וועגן. איז עדיז ביי אים אויך בנוגע דעם שכר התורה והמצוה: בשעת ער באקומט עושר וכבוד כו', לדוגמא, פילט ער ניט אז אים קומט צו חשיבות און גדלות (אז ער האט פארדינט עושר וכבוד), נאר אז דורכדעם ווערט נתרבה כבוד שמים בעולם — אלע זעען, אז ווען מאיז מקיים תומ"צ באקומט מען עושר וכבוד כו'.⁴⁰

[וע"ד ווי עס שטייט "ביי אברהם ואגדלה שמך". איז ידוע אין דעם די שאלה⁴²: האט דען אברהם געוואלט גדלות — ער איז דאך געווען בטל במציאות, ואנכי עפר ואפר"⁴³!

איז איינער פון די ביאורים בזה, אז אדרבה, היא הנותנת: וויבאלד אז אברהם איז געווען בטל במציאות, האט אינגאנצן ניט תופס מקום געווען בא זיך — איז במילא דער "שם" ניט זיין "שם" נאר פון דעם אומן שעשאני", "שם שמים"; דאס וואס "שמך מתגדל בעולם"⁴⁴ שאפט ביי אים ניט דעם הרגש פון זיין גדולה, נאר בלויז — הגדלת שם שמים].

יא. און דאס מיינט "מתוך שלא

פארוואס זאל די כוונה פון "לקנות" מאכן אזא שינוי עיקרי אין דעם לימוד, ביז אז "גוה לו שלא נברא"?

יוד. ויש לומר דעם ביאור בזה:

דער פירוש אין "מתוך שלא לשמה בא לשמה" איז ניט נאר אז אין דעם "תוך" פון א אידן איז פאראן די כוונה לשמה — נאר אז דער "תוך" פון דעם "שלא לשמה" גופא איז — "לשמה":

דאס וואס תורה ומצות ברענגען מיט זיך עניני שכר

— סיי טוב גשמי און סיי טוב רוחני, און ניט נאר שכר וואס דער אוי-בערשטער גיט באופן של סגולה, נאר אויך די עניני טובה וואס א מקיים מצוות באקומט ווי א תוצאה טבעית⁴⁵ פון קיום המצות ווי וואס מ'איז אים מכבד דער-פאר וואס ער איז א חכם, ראש ישיבה, וכי"ב] —

איז ניט קיין שטער צו עבודת ה' לשמה;

ווייל ביי איינעם וואס איז אז עובד ה' לשמה, ווערט דער שכר אז ענין פון עבודת ה'⁴⁶,

(38 ראה של"ה (בית אחרון — יב, א"ב) באריכות ע"ד השיטות בנוגע לשכר המצות בכלל. (39 וכדמוכח מזה שגם המצות של ה"עובד מאהבה" הן באופן ששכרן הוא כסובב ותוצאה מהמצות גופא [בלשון אדה"י (תניא רפליז). וראה שם פליט (נג), א"ה, הגורם שכר המצות הוא המצוה בעצמה].

לכאורה: בשלא בנוגע ל"עמי הארץ והנשים והקטנים שמחנכים אותן לעבוד מיראה", וכדי לקבל שכר (רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"א. שם ה"ה), מובן הטעם ששכר מצוה הוא חלק מהמצוה, כי שלימות הרצון והמצוה היא ש"טוב" המצוות יורגש בכל דרגא ודרגא, גם אצל ע"ה נשים וקטנים במצבם הם (ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 312):

אבל מכיון שהעובד מאהבה עושה רק "מפני שהוא אמת", ולא בשביל שכר — למה גם שכר מצות שלו מסובב מן המצוות עצמן? ועכצ"ל, שגם

אצל העובד מאהבה, שכר מצוות מוסיף בעצם קיום המצוות, כבפנים.

(40 להעיר מאבות פ"ז מ"ח.

(41 פרשתנו יב, ב.

(42 אלשיך עה"ש. רד"ה לך לך תרס"ז (בהמשך תרס"ז).

(43 וירא יח, כז.

(44 תענית כ, ב.

(45 לשון המדרש (ב"ר פליט, ב).

יב. ע"פ הנ"ל וועט מען פארשטיין וואס דער בת-קול האט געמיינט מיטן זאגן אז ר' יוסי וועט זיין א, גברא רבא:

כאטש ס'איז דא דער כלל אז מ'טאר זיך ניט משתמש זיין מיט תורה לשם עשירות כנ"ל (דער היתר איז נאר להתפרנס), איז אבער דער וואס, רבים צריכים לו, "שאין במדינה גדול בחכמה כמוהו. . . והצבור מצווין לפרנסו בכבוד. . . ואפילו לעשרו. . . גדלוהו משל אחיו. . . והיה לכל גדול הדור".⁴⁹

דער בת-קול האט מגלה געווען אז דאס וואס ר' יוסי האט געוואלט האבן עשירות אלס שכר פאר זיין לערנען, איז דאס פארבונדן דערמיט וואס ער האט בהווה די כחות וואס וועלן קומען בפועל און, גברא רבא ליהוי" (וואס מצווין. . . לעשרו. . . גדלוהו משל אחיו): ובמילא, הגם אז אין זיין איצטיקן מצב האט ער געוואלט די עשירות לתועלת עצמו, איז אבער אין דעם רצון גופא פאראן דער "תור" וסיבה — וואס זיין נשמה וויל דערגרייכן דעם מעמד ומצב פון "גברא רבא", און, גדלוהו משל אחיו.

און דערפאר איז אין דעם פאל — האט ער געמעגט⁵⁰ לערנען תורה כדי צו האבן עשירות, וויבאלד אז מצד זיינע כחות נעלים בהווה וועט ער זיין א גדול הדור" וואס, מצווין. . . לעשרו".

(49) הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סי"ו. וראה בארוכה כס"מ להל' ת"ת פ"ג ה"י. ביח לטיריד שם ד"ה ומ"ש כל המשים.

(50) להעיר ממשנ"ת (לקו"ש חט"ז ע' 315 ואילך ובהנסמן שם) בטעמו של הלל שקיבל הגרים שדחפם שמאי (שבת לא, א) — אף ש"ע"פ דין בתחלה יש לדחות גר הבא להתגיר — כי הלל ראה בהם שהם רוצים בהווה להתגיר באמת, ולכן הי' מותר לו לקבלם.

לשמה בא לשמה" — אז דער "תור" פון "לא לשמה" גופא איז "לשמה":

דאס וואס דער איד פילט אז אים ווילט זיך כבוד ועשירות וכיו"ב — איז דאס נאר מצד הגוף; אבער אין דעם איז פאראן א "תור" — דער רצון פון דער נשמה, וואס וויל די עניני שכר כדי עס זאל צוקומען אין כבוד התורה און כבוד שמים, דורך דעם וואס מ'זעט גלוי לעין כל אז דורך תורה ומצות ווערט מען געבענטשט מיט כל טוב.

[ע"ד פירוש הבעש"ט "עה"פ"ה, רע"בים גם צמאים נפשם בהם תתעטף", אז דער הונגער און דורשט פון דעם גוף צו א דבר מאכל און משקה נעמט זיך פון דעם וואס, "נפשם בהם תתעטף" — דער נפש וויל מברר זיין די ניצוצי קדושה פון דעם מאכל ומשקה].

און דערפאר איז דער ענין פון, מתוך שלא לשמה בא לשמה" שייך דוקא ווען עס רעדט זיך וועגן אזא פני' וואס איר "תור" קען זיין "לשמה"; משא"כ דער וואס לערנט, לקנתר" — וואס איז אז ענין הפכ"י (האט ניט קיין צד חיובי) — קען מען ניט זאגן, אז דער "תור" פון דעם "לא לשמה" איז "לשמה".⁴⁸

(46) כתר שם טוב סי' קצד. וראה מכתב כ"ק מרח"א אדמו"ר (נעקט תוכנו בלקו"ש ח"א ע' 177). וראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 295 ואילך, דייל דטעם הפנימי לזה שבני מתעוררים באותו התפלות דריה על צרכיהם הגשמיים יותר מהתפלות על ענינים הרוחניים — כי בפנימיות, זהו תוקף הנשמה שרוצה הדברים הגשמיים כדי לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

(47) תהלים קז, ה.

(48) ועד"ז הלומד ואינו מקיים שנקרא רשע" (הל' ת"ת לאדה"ז שם).

ומה שלדיעה ה' שם אמרינן גם בזה מתוך שלא לשמה בא לשמה — יש לפרש עפ"ממשנ"ת בלקו"ש ח"ה ע' 249 (ובהערה 59 שם). ע"ש. ולהעיר ג"כ ממשנ"ת (לקו"ש ח"ה ע' 123) בענין "תקנתא" דתשובה. ואכ"מ.

(לשם עשירות) זאל נתהפך ונתעלה ווערן צו „לשמה“: ר' יוסי אבער, זייענדיק א „גברא רבא“, האט ער געקענט זיין „בן פזי“ (ע"ד הל' „בן חורין“) — מהפך זיין דעם „פזי“ אז ער ווערט „בעה"ב לגמרי אויפן פז — עס ווערט „פזי“, ער איז מהפך ענין העשירות צו לשמה.

יד. ועד"ז י"ל הביאור אין דעם וואס דער אויבערשטער האט געזאגט צו אברהם „שכר הרבה מאד“ — אע"פ אז אברהם איז געווען אן „עובד מאהבה“ — ווייל, אדרבה, היא הנותנת:

דערפאר וואס אברהם איז געווען אן „עובד מאהבה“ בתכלית השלימות, איז אויך דער ענין פון שכר העבודה ביי אים (ניט צוליב זיך, נאר) צוליב עבודתו ית'.

ואדרבה: דוקא דערמיט וואס דער אויבערשטער האט אים געזאגט „שכר הרבה מאד“, ווערט אַרויסגעבראַכט די אמת'ע גדלות פון עבודת אברהם, אז ער איז אויף אזויפיל קיין מציאות ניט בעיני עצמו, ביז אז אויך שכר אין אן אופן פון „הרבה מאד“⁵¹ איז ביי אים קיין סתירה ניט צו עבודה לשמה, נאר אדרבה א חלק מעבודתו,

ווייל די „גדולה“ פון שכר עבודתו ביי אים איז ניט קיין אייגענע גדולה, נאר די גדולה פון אויבערשטן.

(משיחת ש"פ לך לך תשמ"א)

יג. דערמיט וועט מען אויך פארשטיין פארוואס ר' יוסי האט צום סוף אפגעגעבן צוריק דעם „כסא דפז“, און אויך דעם טעם וואס מען האט אים גע'רופן „ר' יוסי בן פזי“:

דאס וואס דער ציבור דארף מפרנס זיין און רייך מאכן דעם גדול הדור, איז, כמובן, ניט פועל ביי אים ח"ו קיין הרגש פון גאווה וכיו"ב: אדרבה: ווייל ער איז דער גדול הדור האמיתי, וואס האט דעם אמת'ן ביטול צום אויבערשטן, דוקא דערפאר איז ער דער וואס האט דעם כח צו „מברר“ זיין די עשירות: ווייל ביי אים איז די עשירות — כבוד שמים (ע"ד הנ"ל סעיף י"ד).

און דאס איז די הסברה אין דעם סיפור האמור:

מיט אפגעבן צוריק דעם „כסא דפז“ האט ער ניט געמיינט צו מבטל זיין זכות העשיר אין דער תורה וואס ער האט געלערנט ליכותו (דאס קען מען ניט⁵² לאחר המעשה, כנ"ל), נאר ר' יוסי האט געוואלט אַרויסברענגען אויף וויפל די דרגא פון עסק התורה לשמה דארף זיין.

און דעריבער האט מען אים גערופן „בן פזי“ — דער נאָמען איז למעלייתא: דער נאָמען ברענגט אַרויס (נוסף על שמוכיר שלאחרי שנעשה הפז וטלו — פזי⁵³ — החזירו) אַט די מעלה גדולה פון ר' יוסי, וואס ער איז א „גברא רבא“: גברא (אע"פ וואס שמו — מל' גבור) איז ניט בכחו צו אויפטאן אז „פזי“, עשירות

(51) ועי' ע"פ משיכ' בזהר שם שר' אבא אמר להעשיר, ואנא יהינא לך חולק יתיר באורייתא — ואולי הכוונה מכאן ולהבא, או „חולק יתיר“.

(52) ובזה יתורץ שלא נקרא „בן פזי“ (ולהעיר ש„יוסי“ ע"ס הכולל — בגימט' פז).

(53) וי"ל שזהו בשכר גופא — עדמשיכ' בפיה"מ (אבות פ"א מ"ג) החילוק דפרס ושכר (מצד המקבל — משאכ' השם „פרס“ מצד הנותן שבוה קאי בלקו"ת תוריע כ. ב. ובכ"מ).

לך לך - ז' מר-חשון

אז ביז שבעה בחשון איז עס נאך אלץ א המשך פון דער עלי' לרגל דחג הסוכות, און ווי עס איז מפורש אין ש"י, דכל פעם שהיו ישראל עולים לרגל לא היו יכולין להגיע לבתיהם אחר הרגל אלא בט"ז יום וה' דומה להם כאילו הם עדיין בא"י עוסקים בעניני הרגל כל זמן שלא היו עוברים הנהר הגדול נהר פרת.

דאס הייסט, אז ז' מרחשון איז דער טאג וואס איז מדגיש דעם גמר ההילוך והעלי' לרגל — ער באדייט די ירידה (מן העלי'), אידן קומען אראפ פון דער שלימות הקדושה אין ביהמ"ק בירושלים, יעדער איינער קומט צו זיין ארט, תחת גפנו ותחת תאנתו, בארץ ישראל אדער בחוץ לארץ, ביז צו דעם אחרון

רשי' תענית, ד, ב (דיה אית) ובר"ח וריג שם. אבל בפרשי' שם ** (י, א): כלומר ביאת מים נהר פרת שהוא רחוק יותר. ובמארי שם מפורש יותר, לנהר פרת ולא ירבו מימיו כי עד שלא יוכלו לעבור. וראה לקמן הערה 10.

(7) חורם סמיג סקמיו.

(8) ראה הערה 10.

(9) מ"א ה, ה.

(10) כי מלשון השיך הנ"ל, הם עדיין בא"י. . . שלא היו עוברים הנהר הגדול נהר פרת, היינו שהיו עולים לרגל מחירל. ונמצא שגם בשבילם אחריו השאלה. וכ"מ לכאורה מלשון המארי הנ"ל, עד שלא יוכלו לעבור, וכן מפורש בפרשי' לריף תענית שם. כשחזרו לבבל מן ארץ ישראל לאחר הרגל. אבל בשו"ע אדה"ו מפורש, כדי שייגע

(**) ולהעיר משד"ח כללי הפוסקים סיח אות ג (כ"ד ט אהחיד, א) אם הפירוש לתענית הוא לרשי'.

(*) ולכאורה כ"ה לפרשי' במשנה הנ"ל (כ"ז הערה 6).

(**) ולהעיר משו"ת תשב"ץ ח"ג סי' רא, שעדיין הם עולים לרגל ממצרים ושאר ארצות.

א. ז' מרחשון פאלט אויס אלעמאל אין דער וואך פון פ' לך לך. וע"פ הידועי' אז די מועדי השנה (פון לשון „מועד" — א ספעציעלער זמן) האבן א שייכות צו די פרשיות אין וועלכע זיי פאלן אויס, איז מובן, אז אויך ז' מרחשון האט א תוכנ'דיקן פארבונד מיט פ' לך לך [ובפרט אז ז' מרחשון פאלט אויס אלעמאל אין פ' לך כנ"ל, ניט ווי אנדערע מועדים וואס זייער קביעות אין די פרשיות ווען זיי זיינען חל בייט זיך משנה לשנה].

וועגן ז' מרחשון זאגט די משנה, אז דאס איז דער טאג ווען „שואלין את הגשמים", ט"ז יום אחר החג, כדי שייגע אחרון שבישראל לנהר פרת, און אזוי איז גע'פסקנט די הלכה אין רמב"ם ושרי', אז בא"י הויבט מען אן שואל זיין גשמים בד' מרחשון.

פארשטייט מען, אז דאס איז ניט בלויז א סיבה שלילית, אז דער גשם זאל ניט גורם זיין קיין צער צו א אידן ביז ער וועט אנקומען לביתו בסוף הגבול, נאך

(1) בתחלת השבוע (ביום א') או באמצע השבוע (יום ג' או ד' — כבשנה זו, תשמ"ב), או בסוף השבוע — ביום ר'.

(2) שליה חלק תושבי ר"ם וישב.

(3) תענית י, א.

(4) הל' תפלה פ"ב ה"ז.

(5) אר"ח ר"ס ק"ז. ובשו"ע אדה"ו שם.

(6) כ"ה בשו"ע אדה"ו, ולא יעצרו הגשם. וכ"ה

ברישב"א תענית שם, שלא יעצרו הגשם בחזרתם כ"י. ולכאורה כ"ה הכוונה ברע"ב למשנה תענית שם, ולא יפסיקו הגשמים. ובפרשי' ב"מ (כח, א ד"ה כד'), ולא יבדיקוהו הגשמים. וראה גם לשון

(*) אלא שממשיך. ונמצאת מכשילן לעתיד לבא.